

Voedingsstoornissen:

Slepende melkziekte

Melkziekte

Kopziekte

Cobaltgebrek

Urinestenen

Slepende melkziekte

- *Herkenning*

Slepende melkziekte (acetonemie) komt uitsluitend voor in de laatste weken van de dracht bij ooiën die drachtig zijn van meerlingen. Ooiën met een afwijkende voedingstoestand, te vet of te mager, zijn gevoeliger. De oorzaak is het toenemende verschil tussen de energiebehoefte en de voeropnamecapaciteit. De snel groeiende lammeren vragen meer energie, terwijl ze ten koste van het pensvolume steeds meer ruimte in beslag nemen. Het gevolg is ondervoeding waardoor de ooi extra vetreserves aanspreekt. Teveel vetafbraak geeft teveel giftige afvalstoffen (o.a. aceton) waardoor de stofwisseling verstoord raakt, het bloedsuikergehalte daalt en de dieren zichzelf vergiften. De ziekte kan geleidelijk of acuut verlopen. Beginverschijnselen zijn afzondering, minder of niet vreten (niet graag) en herkauwen, traagheid en een wankel gang. Later blijven de dieren liggen en kunnen blindheid, spierrillingen en stuiptrekkingen vertonen. Hun pols- en ademhalingsfrequentie is verhoogd en kenmerkend is de naar aceton ruikende uitademingslucht. Zonder behandeling raken ze in coma en sterven.

- *Preventie*

De ziekte is met een goed voerregime vrijwel geheel te voorkomen (raadpleeg voeding fokooien). Een ooi die aan het begin van de dracht vervet, heeft aan het einde van de dracht minder ruimte in de buik. Het is van belang dat het rantsoen de energiebehoefte dekt. Vooral in grote koppels bestaat de kans dat de hoogdrachtige, vaak wat tragere schapen worden verdrongen en niet voldoende (kracht)voer opnemen. Zorg daarom voor voldoende voerbaklengte. Beter nog is om te werken met groepen gelijksoortige dieren. Bij plotselinge voerveranderingen en bij een verlaagde voeropname door slecht weer (sneeuwval) of transport neemt de kans op slepende melkziekte toe. Met geleidelijke rantsoenwisselingen en vroegtijdig opstallen blijft het gevaar beperkt. Vooral bij hoogdrachtige ooiën die eerder stoppen met eten door een geringe voeropnamecapaciteit is het belangrijk de portie krachtvoer over de dag te verdelen. Het scheren van de ooiën ruim voor het lammen (4 á 6 weken) verkleint de kans op slepende melkziekte. Geschoren ooiën nemen meer voer op en kunnen hun warmte beter kwijt.

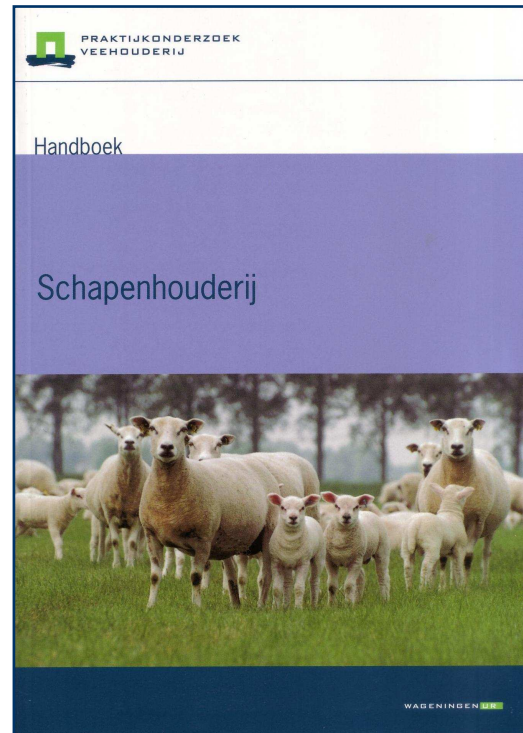
- *Behandeling*

Om de ooiën en lammeren te kunnen redden is het belangrijk de ziekte vroegtijdig te signaleren en te behandelen met propyleenglycol (oraal). In een verder gevorderd stadium zijn de ooi en de volgroeide lammeren mogelijk nog te redden door de geboorte op te wekken of door een keizersnede. Na de geboorte treedt vaak spontaan herstel op. Smakelijk en licht verteerbaar voer (krachtvoer, voederbieten, maïs, pulp en goed hooi) en lichaamsbeweging bevorderen het herstel. Het is aan te bevelen om ooiën met slepende melkziekte door de verminderde voeropname preventief voor melkziekte te behandelen.

Melkziekte

- *Herkenning*

Een te laag calciumgehalte in het bloed (gemiddeld 2,5-2,9 mmol/l) resulteert in melkziekte. Melkziekte kan optreden vanaf enkele weken voor het lammen tot enkele weken daarna. Voor het lammen is het vaak een gevolg van of gaat gepaard met slepende melkziekte. Tijdens de dracht daalt het calciumgehalte door de groei van de vruchten. De meeste gevallen komen voor op 5 á 6 weken na het lammen onder ooiën met meerlingen. In deze periode neemt het calciumgehalte af door de toenemende behoefte (melkgift) al dan niet in combinatie met een verminderde voeropname. Beginverschijnselen zijn traagheid, achterblijven bij verplaatsing van de dieren, een stijve en slingerende gang, schrikgedrag, spierrillingen en geen voeropname. Later kunnen ze niet meer staan en maken soms liggend op hun zij fietsbewegingen. Indien ze niet op tijd worden behandeld raken ze in coma en sterven. Bij dragende ooiën lijken de verschijnselen sterk op slepende melkziekte en bij zogende ooiën is het ziektebeeld vergelijkbaar met kopziekte (= magnesiumtekort).

- *Preventie*

Zorg voor een rantsoen met voldoende calcium en een goede calcium-fosforverhouding. Dragende oaien hebben 6 gram per dag nodig en zogende oaien 11 gram. Een te royale Co-voorziening aan het eind van de dracht moet worden voorkomen. Voerveranderingen, vasten in combinatie met transport, verplaatsing (ophalen hoogdrachtige oaien) en ingrepen die stress veroorzaken kunnen leiden tot een extra verlaging van het calciumgehalte in het bloed en verhogen de kans op melkziekte. Door plotselinge overgangen en inspanningen te vermijden kan men melkziekte voorkomen.

- *Behandeling*

Na een onderhuidse of intraveneuze injectie met een calciumpreparaat herstellen de dieren vaak snel. Bij twijfel tussen melk- of kopziekte is het verstandig om ze met een gecombineerd calcium-magnesiummiddel in te spuiten. Door de verminderde voeropname is het beter om dragende oaien tegelijkertijd ook voor slepende melkziekte te behandelen.

Kopziekte

- *Herkenning*

Kopziekte is een gevolg van een te laag magnesiumgehalte in het bloed (gemiddeld 0,9-1,1 mmol/l). De ziekte treedt vaak op bij meerdere koppelgenoten tijdens de top van de lactatie, 3 tot 6 weken na het lammen en dan vooral bij oaien die wel goed ruwvoer krijgen maar weinig of geen krachtvoer. In deze periode verlaten grote hoeveelheden magnesium het lichaam. Verschijnselen zijn een verminderde voeropname, een opgetrokken buik, afzondering, een trage, stijve gang en in een later stadium sufheid, schrikgedrag, spiertrillingen en een slingerende gang. Kenmerkend zijn de krampaanvallen waarbij ze liggend op hun zij fietsbewegingen maken, tandenknarsen, speekselen, de ogen laten rollen en hun pupillen verwijd zijn. Bij hersenverschijnselen komt een behandeling vaak te laat. Bij zogende oaien lijken de beginverschijnselen sterk op melkziekte (= calciumtekort). Vaak vertonen meerdere koppelgenoten een verminderde voeropname (opgetrokken buik). Bloedonderzoek bij levende koppelgenoten kan de diagnose bevestigen.

- *Preventie*

Voldoende magnesium in het rantsoen is de belangrijkste preventieve maatregel (raadpleeg voeding fokooien). Een tekort kan ook optreden als het magnesium in het rantsoen onvoldoende benut wordt door een natriumtekort of een te hoog ruw eiwit- of kaliumgehalte. Perioden met een snelle grasgroei in het voorjaar zijn het gevaarlijkst, maar het kan ook op stal gebeuren bij onbeperkt kuilgras. Met een gewas-, ruwvoer- of grondmonsteranalyse kunnen eventuele bemestings- en rantsoenfouten worden hersteld. Na constatering moeten de overige koppelgenoten extra magnesium krijgen of worden verweid naar minder bemeste percelen om meerdere slachtoffers te voorkomen. Extra magnesium kan men verstrekken door het strooien van 30 kg gebrande magnesiet per hectare of het vervoederen van 7 gram per ooi. Te veel magnesium geeft diarree. Tijdelijk vasten, transport, lawaai, veel regen en plotselinge temperatuurdalingen versnellen het verloop.

- *Behandeling*

Duidelijk zieke dieren moeten zo snel mogelijk een calcium-magnesiuminfuus toegediend krijgen. De behandeling komt vaak te laat. Bij zieke dieren kan elke vorm van stress dodelijk zijn. Daarom is het raadzaam om ze ook een kalmeringsmiddel in te geven.

Cobaltgebrek

- *Herkenning*

De cobaltvoorziening van grazende, niet bijgevoerde lammeren is afhankelijk van de hoeveelheid die de dieren in de wei kunnen opnemen. Micro-organismen in de pens hebben cobalt nodig voor de vorming van voldoende vitamine B12. Voldoende vitamine B12 is essentieel voor een goede groei van de lammeren. Een te laag vitamine B12-gehalte in het bloed van lammeren (< 400 pmol/L) resulteert in groeivertraging en verminderde weerstand. De verschijnselen kunnen nogal variëren en bestaan uit verminderde eetlust, trage groei of zelfs vermageren, dorre droge vachten, traag en suf zijn en traanogen. In acute gevallen kan een klein percentage van de dieren zonnebrandverschijnselen vertonen. Ernstig aangedane dieren kunnen sterven door uitputting of door een andere aandoening vanwege verminderde weerstand.

- *Preventie*

Een vitamine B12-tekort kan ontstaan door een cobaltgebrek of door een ernstige maagdarmworminfectie met de bloedzuigende worm *Haemonchus contortus*. Bovendien versterken beide gezondheidsstoornissen elkaar. Een vitamine B12-tekort is eenvoudig te voorkomen door de lammeren op tijd te ontwormen (raadpleeg WormenWijzer). Als men in voorgaande jaren ondanks goede ontworming bij lammeren toch verschijnselen van een B12-tekort waarneemt, is waarschijnlijk sprake geweest van een daadwerkelijk cobaltgebrek. De toelevering van cobalt via de plant is afhankelijk van de grondsoort en de weersomstandigheden. Een cobaltgebrek is daarom moeilijk voorspelbaar. In verband met herhalingsgevaar is het raadzaam om op de betreffende gronden in de daaropvolgende weideseizoenen standaard vier tot zes preventieve cobaltbespuitingen ('topdressing') halverwege de ontwormingsintervallen uit te voeren of de lammeren standaard krachtvoer bij te voeren.

- *Behandeling*

Bij een vitamine B12-tekort moeten alle lammeren in de koppel worden behandeld. Topdressing met 100 gram cobaltsulfaat per hectare, aangebracht met een rugspuit voorziet direct in de behoefte. Een andere mogelijkheid is een vitamine B12-injectie.

Urinestenen

- *Herkenning*

Urinestenen komen vooral voor bij op stal gemeste rammlamieren. Vaak zijn meerdere koppelgenoten het slachtoffer. Urinestenen verstoren de urine-afvoer, veroorzaken weefselbeschadiging en urinestuwning waardoor de nieren niet meer functioneren, infecties ontstaan en de blaas kan scheuren. Zieke dieren eten niet, zijn onrustig, kreunen en knarsetanden, hebben buikpijnaanvallen, verspreiden een urinegeur en hebben vaak aandrang tot urineren (kromme rug). Ze urineren druppelsgewijs of helemaal niet. De onderbuik en borst zijn vaak pijnlijk opgezwollen. Binnen een week sterven de dieren aan urinevergiftiging.

- *Preventie*

Een goede rantsoensamenstelling is een belangrijke preventieve maatregel. Vermijd te hoge fosforgehalten in het krachtvoer (< 0,3%) en streef naar een minimale calcium-fosforverhouding van 2:1. Bij hogere fosforgehalten moet die verhouding veel ruimer zijn. De kans op urinestenen neemt af naarmate het ruwvoeraandeel in het rantsoen groter is. Voer geen of in beperkte mate voer waarbij de kans op urinestenen toeneemt (o.a. aardappelen, graan) of voeg extra calcium toe aan het rantsoen. Daarnaast moeten de lamieren altijd voldoende vers drinkwater kunnen opnemen. De wateropname kan men stimuleren met likstenen of door toevoeging van keukenzout aan het krachtvoer (maximaal 1% NaCl). Een goede wateropname en rantsoenaanpassingen zijn zeker nodig om meerdere slachtoffers te vermijden.

- *Behandeling*

Alleen in het beginstadium is een behandeling mogelijk. Vastzittende steentjes, die de urine-afvoer onmogelijk maken moeten worden verwijderd. Dit kan door het wormvormigaanhangsel af te knippen. Als de steentjes verder zitten is een operatie nodig, maar die zijn niet altijd succesvol. Er zijn geen diergeneesmiddelen die alle steentjes helemaal afbreken. Daarom is het belangrijk om de wateropname en het urineren te bevorderen met keukenzout (2% NaCl toevoegen aan het krachtvoer), vochtafdrijvende middelen en spierverslappers. Behandel de zieke dieren tegen infectie(gevaar) ook meerdere dagen met antibiotica.

- *Opmerking*

Snel laten slachten is een andere optie. Dit kan alleen in het beginstadium. Later zal het karkas door geurafwijking afgekeurd worden.